

Felicia Dumas

**Dicționar bilingv de termeni
creștin-ortodocși, român-francez
și francez-român**

Ediția a doua revizuită și îmbogățită

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului



Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2020

Cuprins

Introducere	7
Abrevieri în limba română	14
Abrevieri în limba franceză	15
SIGLE	17

Dicționar român-francez

A	29
B	53
C	63
D	91
E	105
F	118
G	126
H	127
I	134
Î	149
J	161
K	164
L	165
M	173
N	200
O	207
P	213
R	266
S	276
T	308
Ț	326
U	326
V	329

X	339
Z	340
Sfinții din calendarul ortodox	343

Dictionnaire français-roumain

A	383
B	407
C	413
D	434
E	442
F	459
G	463
H	466
I	473
J	480
K	483
L	485
M	491
N	508
O	511
P	516
R	552
S	560
T	579
V	589
X	595
Z	596
Les saints du calendrier orthodoxe	597

Introducere

Dicționarul bilingv de termeni creștin-ortodocși, român-francez și francez-român reprezintă o ediție revizuită și îmbogățită a celui publicat în 2010, ca obiectiv și rezultat final al unui proiect de cercetare finanțat de CNCSIS. Dacă prima ediție s-a concretizat în publicarea a două dicționare distincte, determinată de rațiuni de conținut, de dimensiuni și de ușurință a întrebuințării propriu-zise a instrumentului lexicografic ca atare, fiecărei direcții de precizare a echivalențelor lexicale fiindu-i consacrată o lucrare separată, ediția de față reunește cele două volume, păstrând același principiu lexicografic de redactare a intrărilor și propunând cuvinte noi. Este vorba atât despre cuvinte constituite în intrări lexicale ce nu se regăsesc în prima ediție, cât și despre forme rare de echivalențe ale unor cuvinte vechi, cu specific creștin-ortodox (cum ar fi substantivul *zămislire* sau verbul *a adumbri*). Pe parcursul celor zece ani care ne despart de apariția primă, am putut urmări fixarea în timp a echivalențelor propuse în limba franceză pentru termenii din dicționar ca norme lexicale, validate ca atare de folosirea lor în ansamblul scrierilor de teologie sau spiritualitate creștin-ortodoxă, redactate sau traduse în limba franceză. Totodată, am sporit sursele consultate, cu o serie de cărți de rugăciune apărute în ultimii ani (precum: *Manuel de prières du chrétien*

orthodoxe, Monastère Saint-Antoine-Le-Grand, Monastère de Solan, 2013, și *Livre de prière*, publié avec la bénédiction de l'Archevêque † Joseph d'Europe Occidentale, Métropole d'Europe Occidentale et Méridionale, Paris, Éditions Apostolia, 2014), sau lucrări fundamentale, cum ar fi cea de liturgică redactată de binecunoscutul teolog francez Jean-Claude Larchet (*La Vie liturgique*, Paris, Cerf, 2016), ori culegerea de predici a părintelui arhimandrit Placide Deseille, de vrednică și pioasă amintire (*La Couronne bénie de l'année chrétienne, Homélie pour l'année liturgique*, Volumes I et II, Monastère Saint-Antoine-Le-Grand, 2017). Am putut urmări, prin urmare, o evoluție diacronică a terminologiei ortodoxe cuprinse în dicționar, pe care am definit-o ca fiind alcătuită din termeni simpli și complecși ce definesc în mod univoc noțiuni specifice Ortodoxiei; acești termeni sunt împărțiți în mai multe câmpuri semantice, lexicalizate în franceză ca și în română în mod diferit, în funcție de câmpurile noționale care le caracterizează: termeni liturgici, teologici, termeni ce țin de viața de zi cu zi a credincioșilor și alții. Fiecare dintre aceste categorii își subsumează altele, termenii liturgici clasificându-se, spre exemplu, în termeni care desemnează cărți, obiecte, veșminte, slujbe, imne, rugăciuni etc.

Am studiat această terminologie pe baza unui corpus alcătuit din mai mult de patruzeci de tipuri de surse ortodoxe scrise, dintre care: texte liturgice propriu-zise, lucrări de cateheză și de spiritualitate, de teologie, predici, mici glosare ortodoxe redactate în limba franceză, reviste, site-uri ortodoxe etc. O altă parte a corpusului este alcătuită din înregistrări audio ale mai multor interviuri realizate cu perso-

nalități ortodoxe din Franța, episcopi, părintele arhimandrit Placide Deseille, starețul mănăstirii de călugări „Sfântul Antonie cel Mare” (metoc al lavrei athonite Simonos Petra), maici starețe ale unor mănăstiri de călugărițe, credincioși, monahi și monahii trăitori ai Ortodoxiei exprimate în limba franceză.

În cultura română, avem un limbaj religios definit din punct de vedere confesional ca unul ortodox, datorită reprezentării limbii române ca limbă a unui popor majoritar ortodox. Limba română literară s-a creat prin traducerea textelor liturgice ortodoxe în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; unul dintre stilurile ei funcționale este stilul bisericesc. În limba franceză, individualizarea confesională a Ortodoxiei se face la nivel lexical, al terminologiei religioase ortodoxe pe care o ilustrează dicționarul de față. Am încercat să privilegiam toate câmpurile semantice caracteristice pentru dimensiunea culturală și spirituală a Ortodoxiei, nu numai termenii teologici, asupra cărora s-au oprit majoritatea lexicografilor din spațiul românesc. Cele două mari dicționare din cultura religioasă română de care ne-am folosit pentru stabilirea intrărilor lexicografice de limbă română sunt *Dicționarul de teologie ortodoxă*, semnat de părintele prof. I. Bria și, respectiv, *Dicționarul enciclopedic de cunoștințe religioase*, semnat de preot prof. Ene Braniște împreună cu soția sa. Alături de acestea, am consultat *Dicționarul Noului Testament* al părintelui I. Mircea, un *Dicționar teologic ortodox* (recomandat elevilor din ciclul primar), semnat de preotul Cristian Boloș și diaconul Gabriel Gorgan, un *Mic dicționar de cultură religioasă* (autor Radu Ciobanu), precum și câteva dicționare electronice, menționate în lista

de sigle. Numeroase cuvinte din vocabularul referitor la viața cotidiană a creștinului ortodox (precum *harți*, *mucenici*, *pască* etc.), nementionate în aceste lucrări, au fost, de asemenea, cuprinse în dicționarul nostru. Am inclus în dicționar doar cuvintele pe care le-am considerat ca fiind specifice Ortodoxiei (aproximativ 900 în limba română), dicționarul fiind unul de termeni creștin-ortodoxi. În pofida acestei opțiuni, subliniem faptul că intenția noastră nu a fost în niciun caz aceea de a face o delimitare confesională de tip singularizator a terminologiei creștin-ortodoxe, ci doar de încercare de inventariere a acestei terminologii, împreună cu echivalențele ei din limba franceză. De altminteri, anumite cuvinte prezente în dicționar sunt comune creștinismului în general, nedivizat confesional.

Structura fiecărei intrări lexicografice este următoarea:

- Precizarea părții de vorbire și a caracteristicilor sale morfologice (în cazul substantivelor, spre exemplu, am precizat pluralul atipic sau mai puțin cunoscut);
- Definiția de tip enciclopedic a cuvântului în limba română (pentru dicționarul român-francez) și, respectiv, în limba franceză (în cazul dicționarului francez-român), în vederea inițierii cititorului în dimensiunea confesională a întrebunțării sale, precum și a semnificației sale specifice;
- Precizarea echivalentului în limba franceză (pentru dicționarul român-francez) și, respectiv, în limba română (în cazul dicționarului francez-român), și a particularităților sale morfologice;
- Menționarea unui context lărgit de întrebunțare a echivalentului lexical din limba franceză (pentru dicționarul român-francez) și, respectiv, în limba română (în cazul

dicționarului francez-român), extras dintr-o sursă cu specific confesional, ortodoxă, redactată sau tradusă de o personalitate cu autoritate teologică, liturgică sau bisericească recunoscută în cadrul Ortodoxiei. Toate sursele cu specific ortodox din limbile franceză și română din care cităm acest context sunt menționate la sigle. Ele aparțin corpusului de bază al cercetării noastre, care se compune (după cum menționăm și mai sus), în cazul limbii franceze mai ales, atât din surse scrise – slujbele ortodoxe, cărți de cult, lucrări de cateheză, de teologie, de spiritualitate, reviste parohiale –, cât și din interviuri realizate cu ierarhi, călugări și maici ortodoxe din Franța, coroborate cu rezultatele mai multor anchete lexicale de teren realizate în special la Mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului” de la Solan (Franța). În anumite cazuri, am precizat mai multe contexte de întrebuințare a echivalențelor din limba franceză, care atestă folosirea lor ca norme lexicale în surse cu autoritate recunoscută; numeroase contexte au rol de explicitare, după cum se poate observa din exemplul termenului *panihidă*. În alte cazuri, evoluția terminologiei ortodoxe din limba franceză a dus la schimbarea ordinii contextelor precizate pentru anumite echivalențe în prima ediție, dictată de fixarea formelor normative în diacronie: se poate observa astfel că echivalentul de origine neogreacă *diskos* propus pentru românescul *disc* a surclasat ca frecvență de utilizare forma adaptată fonetic la sistemul limbii franceze, *disque*.

- Precizarea sinonimelor existente pentru echivalențele din franceză (pentru dicționarul român-francez) și, respectiv, din limba română (în cazul dicționarului francez-român), în ordinea descrescătoare a frecvenței lor de

utilizare în terminologia religioasă ortodoxă din cele două limbi.

- Menționarea unor expresii, locuțiuni, sintagme (cu specific religios ortodox) care conțin termenul-matcă constituit în intrare lexicografică, și a echivalențelor lor în franceză (pentru dicționarul român-francez) și, respectiv, în limba română (în cazul dicționarului francez-român); dicționarul propune astfel o serie de intrări lexicografice complexe, care se prezintă sub forma unor încrengături sau cuiburi lexico-semantice (ex.: *păcat, părinte, rugăciune, prière, père, semaine* etc.).

- În unele cazuri, la sfârșitul intrării lexicografice, sunt menționate (între paranteze drepte) tropare, imne și texte de rugăciuni mai importante ale Ortodoxiei, în legătură semantică și mai ales liturgică directă cu intrările lexicografice respective: troparul Nașterii Domnului, troparul Adormirii Maicii Domnului, Crezul etc.

Pe lângă numele comune (bogat și divers reprezentate, dintr-o dorință de exhaustivitate motivată de intenția de inițiere a cititorului în terminologia religioasă ortodoxă din franceză), dicționarul cuprinde și o serie de nume proprii, în special antroponime, dintre cele mai reprezentative din punct de vedere al importanței spirituale a personajelor denumite. Dicționarul se încheie cu o listă alfabetică a echivalențelor numelor proprii ale sfinților celor mai cunoscuți, menționați în calendarul ortodox și în sinaxare, în cele două limbi, română și franceză. Acestea cunosc forme adaptate fonetic în franceză, ce nu pot fi approximate de eventualul traducător al textelor de spiritualitate ortodoxă. Dic-

ționarul propune astfel o inițiere precisă, riguroasă din punct de vedere terminologic, și în privința numelor proprii.

Ne exprimăm speranța ca dicționarul să fie de un real folos tuturor categoriilor de cititori și utilizatori francofoni, specialiști sau simpli curioși, traducătorilor (tot mai numeroși) de texte de spiritualitate ortodoxă românească în limba franceză, interpreților la simpozioanele sau întâlnirile interconfesionale organizate de Biserică la nivel internațional, credincioșilor români stabiliți în Franța, studenților teologi sau filologi.

Felicia Dumas

Dicționar român-francez

A

acatist m. 1. Cântare bisericească, imn consacrat la origine Maicii Domnului și alcătuit de Roman Melodul în secolul al VI-lea; acatistele sunt rugăciuni de laudă aduse Mântuitorului și mai multor sfinți, cărora li se cere ajutorul în diverse privințe: **acathiste** (m.). *Les acathistes, dont le prototype est l'acathiste à la Mère de Dieu, dérivent des homélies en prose rythmées des prédicateurs syriens; chaque paragraphe se terminait par une clausule dont toute l'assistance reprenait les derniers mots. Ce type de composition a été largement utilisé dans le monde orthodoxe jusqu'à nos jours.* RA. 2. Pomelnic, listă cu numele celor vii și ale celor adormiți, pe care credincioșii o duc la altar în timpul proscomidiei, pentru ca preotul să se roage pentru ei; acatistele se mai pot da și cu alte ocazii: **diptyques** (f. pl.). *Dyptiques: registre des défunts ou vivants dont on fait mémoire au cours de la Divine Liturgie. On l'appelle parfois Livre de vie. La lecture des diptyques au cours de la Divine Liturgie a beaucoup varié. Elle est située actuellement pendant l'anaphore.* DLC.

Acatistier n. Carte liturgică folosită atât de preoți, cât și de credincioși, care cuprinde diferite acatiste, închinare Maicii Domnului, Mântuitorului Iisus Hristos și mai multor sfinți: **Recueil d'acathistes** (m.). *Recueil d'acathistes, paru au monastère Saint-Antoine-le-Grand, métouchion de Simonos Petra en 1996.* CBD.

acoperământ n. 1. Obiect liturgic ce constă dintr-o bucată de stofă (de același tip cu cea din care sunt lucrate veșmintele liturgice), cu care se acoperă potirul și patena; la Liturgia Euharistică sunt folosite trei astfel de acoperăminte: unul pentru potir, unul pentru patenă și unul mai mare – Sfântul Aer – care acoperă și potirul și patena: **voile** (m.). *Le prêtre fait de même avec le premier voile et couvre la patène en disant: «Le Seigneur règne, vêtu de majesté. Le seigneur s'est vêtu et ceint de puissance».* DLC.

2. Batic sau eșarfă cu care femeile își acoperă capul, conform tradiției, când intră în biserică, pentru a participa la slujbe: **foulard** (m.). *En France, le port du foulard par les femmes n'est pas obligatoire pendant les offices.* CED.

|| **Acoperământul Maicii Domnului** (n.pr.). Sărbătoare a Bisericii Ortodoxe, menționată în calendar la 1 octombrie, care amintește de minunea arătării Maicii Domnului în biserică din Vlaherne (din Constantinopol), pe vremea împăratului Leon cel Înțelept: **Protection de la Mère de Dieu** (n.pr.). *La fête de la Sainte Protection de la Mère de Dieu a été instituée à la suite d'une vision qu'eut notre saint Père André le Fou pour le Christ un jour où l'on célébrait une vigile dans l'église des Blachernes à Constantinople.* CEO. || sin. **Pokrov** (m.). *Pokrov: mot slavon signifiant «protection».* *La fête de la Protection de Notre Dame, au 1^{er} octobre.* SNS.

adorare f. Acțiune de adorare, de cinstire și de slăvire a lui Dumnezeu prin practica ritualului cultic: **adoration** (f.). *Dans l'acte de l'adoration, le chrétien s'adresse à Dieu comme à un être personnel et plein d'amour.* DTO.

adormire f. Cuvânt folosit în Ortodoxie ca sinonim pentru moarte, deoarece moartea este considerată ca o adormire ce precede învierea: **dormition** (f.). *Voyant que c'était l'anniversaire de sa dormition (le 10 septembre), je regrettais d'avoir passé cette journée sans y faire attention et je me le reprochai. Je crois que le bon père me l'a pardonné.* FJMD. || **Adormirea Maicii Domnului** (n.pr.). Una din cele douăsprezece mari sărbători (numite și împărătești) ale Bisericii Ortodoxe, sărbătorită la 15 august, care comemorează adormirea întru Domnul a Maicii Domnului și ridicarea ei la cer: **Dormition de la Mère de Dieu** (n.pr.). *Le 15 août, nous célébrons la Dormition ou transfert au Ciel de notre Toute-Glorieuse Souveraine la Mère de Dieu et toujours Vierge Marie.* CEO.

adormit, ă adj. Se spune despre cel care a decedat că a adormit întru Domnul, în viziunea creștină a ceea ce se întâmplă cu sufletul după moarte: **défunt, e** (adj.). *Accorde, Seigneur, à l'âme de ton (ta, tes) serviteur (servante) (s) défunt (e) (s) (N.) le repos dans le séjour de la lumière, de la fraîcheur et de la paix, en un lieu d'où sont absents la peine, la tristesse et les gémissements.* GPP.

aducere f. || ~ **aminte** (f.). Anamneză, memorial ; nume purtat de rugăciunea anamnezei, componentă a anaforalei liturgice, în timpul căreia preotul amintește, prin enumerare, momentele principale ale mântuirii omenirii, de la răstignirea pe cruce a lui Hristos și până la a doua Sa Venire: **anamnèse** (f.). *L'anamnèse signifie un souvenir mutuel: Dieu se souvient de l'homme et l'homme de Dieu.*

La prière de l'anamnèse développe le thème de la présence du Seigneur et rappelle Ses paroles. Il ne s'agit pas de rappeler des événements passés ou d'annoncer ceux à venir, mais de témoigner qu'ils sont tous vivants dans la mémoire de Dieu et le présent éternel du 'temps' de l'Église, qui est rencontre entre le temps historique et l'éternité qui récapitule tout.

VTO. || sin. **mémoire** (f.). *Au cours de la Liturgie eucharistique, pendant la Liturgie des fidèles, le prêtre rappelle à la mémoire de l'assemblée l'œuvre de salut que Dieu a accomplie pour nous, particulièrement l'institution de la Sainte Cène.* VTO. ||

aducere-aminte de moarte (s.n.). *Stare de vigilență duhovnicească determinată de amintirea morții și prin aceasta, de meditare la destinul omului și la pregătirea sufletului pentru mântuire prin pocăință și smerenie: **mémoire de la mort** (s.n.).* *La mémoire de la mort.*

Comme ses frères aînés, le Père Cléopas pensait souvent à la mort, surtout la nuit. PC. || sin. **souvenir de la mort**

(s.n.). *L'ascèse suppose le souvenir et la mémoire de la Croix et de la Résurrection.* PMA. *Un frère demanda au père Cléopas: «Que faire pour être sauvé, très révérend Père ? – Aie à ta droite la crainte de Dieu, à ta gauche, le souvenir de la mort, la prière de Jésus à l'esprit et dans le cœur et tu deviendras saint, petit frère!».* PC. ||

aducerea moaștelor (s.n.). *Acțiune de strămutare a moaștelor unor sfinți, sărbătorită în calendarul ortodox: **la translation des reliques** (s.n.).* *Le 27 janvier est fêtée la Translation des reliques de saint Jean Chrysostome (Aducerea moaștelor Sfântului Ioan Gură de Aur).* CMSA.

adumbri f. Acțiunea de acoperire a omului de către harul Duhului Sfânt; se folosește pentru definirea zămislirii

Fiului lui Dumnezeu de către Maica Domnului, după adumbrirea ei de către Duhul Sfânt: **couvrir de l'ombre** (s.v.). *La puissance du Très-Haut couvrit alors de son ombre celle qui n'avait pas connu le mariage, et elle conçut. Et son sein virginal devint comme un champ de délices pour ceux qui veulent y moissonner le salut en chantant Alléluia!* RA.

aer m. Cel mai mare dintre cele trei acoperăminte liturgice, care se așază peste potir și peste patenă; preotul îl poartă pe spate în timpul procesiunii vohodului mare și îl clatină deasupra Darurilor în timpul recitării Crezului: **aër** (m.). *Le prêtre enlève l'aër qui recouvre les saints Dons et l'élevant des deux mains l'agite au-dessus des Dons pendant le chant du Symbole de la foi.* DLCO.

aflare f. || ~a **moaștelor** (s.n.). Denumire a unei sărbători care comemorează momentul găsirii, al aflării moaștelor unor sfinți: **invention des reliques** (s.n.). *Le 22 février: Saints Apôtres et Martyrs du Quartier d'Eugène à Constantinople (Invention des Reliques).* (Aflarea moaștelor sfinților mucenici din Evghenia). CED.

agheasmă f. 1. ~ **mare** (s.n.). Apă sfințită de preot o dată pe an, în timpul unei slujbe speciale, săvârșită în ziua de Bobotează (pe 6 ianuarie); ea este folosită după aceea la sfințirea bisericilor, a antimiselor, a Sfântului Mir, sau se dă credincioșilor care, pentru diferite motive, au fost oprți de la împărtășanie de către preotul duhovnic: **eau bénite** (f.). *Le prêtre asperge l'icône avec l'eau bénite par trois fois en disant: «Cette image est rendue sacrée par la*

grâce du Très-Saint Esprit et l'aspersion de l'eau bénite, au nom du Père et du Fils et du Saint- Esprit». GEA. 2. ~ **mică** (s.n.). Apă sfințită de preot în cadrul unei slujbe speciale, la biserică, dar și în alte locuri (în casele oamenilor, spre exemplu), la cererea credincioșilor pentru diferite trebuințe; slujba de sfințire a aghesmei mici în casele credincioșilor, pentru binecuvântarea acestora se numește și sfeștanie: **aghiasmo** (m.). *Nous avons célébré le début de l'année liturgique par un aghiasmo en l'honneur du saint protecteur de notre domaine.* LAM. || sin. **petite bénédiction des eaux** (s.n.). *Si la bénédiction se fait à l'église, on y met à l'endroit habituel une table et un bassin rempli d'eau. Le moment venu, à la fin des Matines ou après la Divine Liturgie, le prêtre, revêtu de l'étole et de la chasuble et portant la précieuse croix ornées de fleurs et de rameaux de basilic, s'avance précédé des porte-cierge et du diacre avec l'encensoir (Petite Bénédiction des eaux).* GEA.

agheasmatar n. 1. Vasul în care este păstrată în sfântul altar agheasma mare: **vasque** (f.). *On appelle ce récipient la vasque, tout simplement. On peut aussi l'appeler bénitier.* CED. || sin. **bénitier** (m.). *On peut aussi appeler la vasque, bénitier.* CED. 2. Recipientul confecționat din metal, cu robinet, în care se pune agheasma din care se servesc (uneori cu o cană care se găsește alături) credincioșii și care se găsește în naos: **colymvithra de l'aghiasmos** (f.). *La colymvithra de l'aghiasmos est un réservoir de moindres dimensions, pour la bénédiction des eaux. Elle est munie de bobèches, où l'on fixe trois cierges symbolisant la Trinité et un robinet permet de verser l'eau dans des gobelets pour l'usage*

Dictionnaire français-roumain

A

abba m. Vieux moine qui se trouve aux origines du monachisme oriental: **avvă** (m.). *Din acestea vedem că în planul așezării fraților în multe mănăstiri din Tabena era un mare avvă căpetenie peste toate mănăstirile.* RVM.

abbé m. Vieux moine, très avancé du point de vue spirituel, le terme étant employé dans l'Orthodoxie pour désigner les moines qui se trouvent aux origines du monachisme oriental (notamment les Pères du désert, du *Patérikon*). Par rapport au nom *abba* (employé sans le nom du moine désigné), *abbé* est suivi toujours du prénom monastique de la personne désignée: **avvă** (m.). *Avva Pimen a zis: „De aceea ajungem la asemenea ispite, fiindcă nu păstrăm numele și rânduiala noastră, după cum scrie și Scriptura...”* PAPP.

absolution f. Rémission des péchés et pardon que le prêtre accorde au nom de Dieu lors du sacrement de la confession: **iertarea (păcatelor)** (f.). *Spovedania constituie partea principală a Tainei pocăinței, prin care credinciosul dobândește iertarea păcatelor săvârșite după botez și prin care se împacă cu Dumnezeu și cu Biserica.* DECR. || syn. **dezlegare de păcate** (s.n.). *Taina pocăinței constă din: căința sau părerea de rău pentru păcatele săvârșite; mărturisirea păcatelor, adică spovedania; îndeplinirea canonului de*

pocăință dat de preotul duhovnic; dezlegarea sau iertarea păcatelor, pe care o dă Sfântul Duh prin duhovnic. DECR.

abstinence f. Décision volontaire du chrétien de ne pas manger de viande et de produits animaux les mercredis et les vendredis, ainsi que les périodes de carême de l'année, afin d'avancer dans la vie spirituelle ; action de se priver des plaisirs de la chair: **înfrânare** (f.). *Înfrânarea și asceza lui – Timp de mai mult de șaizeci de ani, fericitul părinte Isaac n-a mâncat niciodată nimic în afara meselor comune de la trapeză. PDCSMA.*

acathiste m., adj. Hymne consacrée en premier lieu à la Mère de Dieu due à Romain le Mélode au VI^{ème} siècle, pendant le chant de laquelle on s'agenouille dans les églises roumaines et on ne reste pas assis dans les églises orthodoxes de France (on reste debout); il y a également des acathistes dédiés au Christ ou à des saints importants: **acatist** (n.). *Un acatist de largă circulație este cel închinat Maicii Domnului, „apărătoarea Doamnă” a Constantinopolului, capodoperă a immografiei liturgice bizantine. DTO.*

acédie f. Etat de négligence intérieure et spirituelle, de découragement, d'ennui, de manque de l'ascèse et de la vigilance: **akedie** (f.). *Akedia, din punct de vedere etimologic, înseamnă „absența grijii pentru mântuire”... Disperarea este pierderea conștiinței că Dumnezeu vrea să ne dăruiască viața veșnică. Lumea trăiește în disperare. Oamenii s-au condamnat ei înșiși la moarte. Cu akedia trebuie luptat corp la corp. (arhim. Sofronie). CVM.*

acribie f. Souci de précision et de rigueur dans la rédaction des textes, dans la doctrine, dans le respect de celle-ci et de la Tradition de l'Église: **acribie** (f.). *Privitor la viața bisericească, acribie înseamnă aplicarea cu strictețe a legiurilor bisericești, a canoanelor pentru respectarea dogmei și tradiției Bisericii.* DECR.

Actes m.pl. || **les ~ des Apôtres.** Livre du Nouveau Testament, attribué à saint Luc, qui se trouve dans la continuité de son évangile: **Faptele Apostolilor** (f.pl.). *Faptele Apostolilor este o carte canonică din Noul Testament, scrisă de sfântul evanghelist Luca în jurul anilor 60 la Roma.* DECR.

action f. || **bonne ~, ou mauvaise ~** (s.n.). Faits et gestes de l'être humain, qui contribuent à sa vie chrétienne, l'aidant ou non à un perfectionnement spirituel: **faptă bună sau rea** (s.n.). *Creștinul se cunoaște după faptele bune pe care le face. Cele rele nu îi sunt caracteristice.* CED. || **~ de grâces** (s.n.). Remerciement (sous la forme d'une prière) pour des bienfaits reçus de Dieu: **rugăciune de mulțumire** (s.n.). *Rugăciunea de mulțumire (euharistică): formulele de binecuvântare de la începutul slujbelor și formulele de ecfonis de la sfârșitul rugăciunilor.* DECR.

adoration f. Action d'adorer le Christ, Dieu le Père et le Saint-Esprit, donc les personnes de la Sainte Trinité, par des gestes et des rituels, qui expriment la soumission totale par rapport à Dieu: **adorare** (f.). *Adorarea sau latreia constituie cultul suprem, sau închinarea în sens propriu, care se*

cuvine numai persoanelor Sfintei Treimi și care se deosebește de actul de venerare sau de cinstire în general. DTO.

aër m. Le plus grand des trois voiles liturgiques, qui recouvre le calice et la patène à la fois; porté sur le dos du prêtre-célébrant lors de la grande entrée, il est secoué au-dessus des Saints Dons pendant la récitation du Credo, pour symboliser la descente de l'Esprit-Saint: **aer** (n.). *Vălul mai mare, numit aer, se folosește pentru acoperirea ambelor vase liturgice (discul și potirul). DECR.*

agenouiller v.pr. Geste liturgique des fidèles de se mettre à genoux pour prier, chez eux ou à l'église: **îngenunchea** (v.i.). *Deci suntem datorii ca în timpul Sfintei Liturghii, și mai ales când se sfințesc Sfintele Daruri, să ne rugăm, să îngenunchem, să iertăm pe toți, să vărsăm lacrimi... COB.*

aghiasmo m. Office de bénédiction, par le moyen de l'eau bénite, en général d'une maison, d'une source, célébré à la demande des fidèles pour divers besoins: **agheasmă (mică)** (f.). *Am vorbit cu preotul să ne facă o agheasmă. CED. || syn. sfeștanie* (f.). *În perioada Postului Mare, mulți credincioși aduc preotul acasă să le facă o sfeștanie. COB.*

agneau m. La partie centrale de la prosphore, de forme carrée, qui est découpée pendant la proskomidie, et qui représente le Christ – l'Agneau de Dieu qui est sacrifié pour le monde: **agneț** (n.). *Din prima prescură, preotul, după ce o binecuvintează și o așază pe taler, cu ajutorul copiei scoate*

Agnețul (părticica pentru Iisus Hristos) care semnifică mielul de jertfă. DECR.

agrypnie f. Office monastique nocturne qui précède une grande fête de l'Église, qui comprend la célébration successive depuis les vêpres jusqu'aux Matines, et la Divine Liturgie (et qui dure toute la nuit): **priveghere (de toată noaptea)** (f.). *Mulțimile de pelerini participau și la slujba privegherii, care se termina întotdeauna noaptea târziu. CED.*

Aïeux m.pl. || **les ~ du Seigneur.** Il s'agit des saints Joachim et Anne, appelés *les saints et justes aïeux du Seigneur Joachim et Anne*: **dumnezeieștii părinți** (m.pl.). *Pentru rugăciunile sfinților și dreptilor dumnezeiești părinți Joachim și Ana [...]. LSIH.*

aliturgique adj. Se dit de certains jours de l'année liturgique où la Liturgie Eucharistique n'est pas célébrée, même dans les monastères: le grand vendredi du grand Carême, le lundi et le mardi de la première semaine du grand Carême, les mercredi et vendredi de la semaine de la Tyrophagie, le vendredi précédant la Nativité et la Théophanie, lorsque ces fêtes tombent le dimanche ou le lundi: **aliturgic, ă** (adj.). *10 Februarie: Sfântul Sfințit Mucenic Haralambie; Sfintele Mucenițe Enata și Valentina (zi aliturgică; dezlegare la lapte, brânză și ouă). CCO.*

allégresse f. État de grande joie de l'âme qui se sent dans la proximité de Dieu: **bucurie** (f.). *Bucuria apropierei de Dumnezeu este negrăită. CVM.*

Alléluia interj. Chant de joie, exclamation liturgique d'origine hébraïque, qui signifie «louez le Seigneur»: **Aleluia** (interj.). *Odinioară, psalmii se cântau în întregime și erau însoțiți de refrenul „Aleluia” care înseamnă „Lăudați pe Domnul”*. DECR.

ambon m. Partie surélevée dans la nef de l'église, située à proximité de l'iconostase, où le diacre lit l'évangile du jour et le prêtre peut se tenir pour faire le sermon; de nos jours, dans les églises de Roumanie, elle a la forme d'un balcon en hauteur: **amvon** (n.). *De formă rotundă sau hexagonală, amvonul este împodobit cu sculpturi în lemn sau bronz care au un caracter simbolic*. DECR. | | **prière de l' ~** (s.n.). C'est le nom de la prière que le prêtre dit avant la fin de la Liturgie Eucharistique, dans la nef, orienté vers l'iconostase: **rugăciunea amvonului** (s.n.). *În plus, aici se citea de către preot sau arhiereu rugăciunea finală de concediere a credincioșilor și de binecuvântare de la sfârșitul Liturghiei, de unde și numele ei de rugăciunea amvonului, sub care o cunoaștem azi*. DECR.

âme f. Partie spirituelle de l'homme, d'origine divine, qui anime le corps pendant la vie dans ce monde: **suflet** (n.). *Căci ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă, dacă-și pierde sufletul? Sau ce ar putea da omul, în schimb, pentru sufletul său?* (Marcu 8, 36-37). B.

amen interj. Formule de clôture de la plupart des prières de l'Église, qui veut dire en hébreux «ainsi soit-il»: **amin** (interj.). *Amin – formulă de încheiere a unei rugăciuni*,

folosită ca expresie de asociere la rugăciunile de laudă și mulțumire încă din rânduiala primelor liturghii creștine. DECR.

anachorète m. Moine ermite, qui vit en solitaire, dans une vie de contemplation et d'union à Dieu par la prière et l'ascèse à l'écart du monde, dans la solitude: **anahoret** (m.). *După multe osteneli călugărești, sfântul Mihail primește de la starețul său binecuvântarea de a trăi ca anahoret-eremit. Cinci zile din săptămână el se retrage într-o peșteră nu departe de mănăstire, în rugăciune și liniștire (isihie), iar sâmbăta și duminica revine în comunitatea fraților pentru a participa la sfintele slujbe și a se împărtăși cu Sfintele Taine. (pomenirea cuviosului părinte Mihail Maleinul). CCOE. || syn. **pustnic** (m.). El n-a fost în primejdie în pustie, așa cum sunt mulți pustnici, căci îl acoperea harul smereniei și al înțelepciunii. PDCMA.*

analave f. Nom du Grand schème angélique, scapulaire ayant la forme d'une large étole ornée de croix de couleur rouge et des instruments de la Passion: **schima mare** (s.n.). *Înfricoșătoarele vestiri ale preotului l-au făcut să încremenească de frică, dar l-au și umplut de o negrăită bucurie: „Iată, Hristos stă de față în chip nevăzut. Vezi că nimeni nu te silește să intri în această schimă. Vezi că din propria ta voie dorești logodirea cu marea și îngereasca schimă”. PDCMA.*

analogion m. Ambon portable, en forme de pupitre qui se plie et qui est recouvert d'un linge brodé, sur lequel le prêtre ou le diacre pose l'évangélaire pour la lecture

de l'évangile du jour, ou bien, dans d'autres églises, pour la lecture du sermon: **analog** (n.). *Funcția vechiului amvon fix e îndeplinită azi de un amvon portativ, numit analoghion sau analog, în formă de pupitru pliant, acoperit cu o pânză brodată.* DECR.

anamnèse f. Partie principale du canon eucharistique pendant laquelle le célébrant rappelle les moments essentiels du salut de l'humanité, à partir de la Nativité jusqu'à l'Avènement du Christ: **anamneză** (f.). *Anamneza devine sacrificială numai prin invocarea specială a Duhului Sfânt, pentru prefacerea darurilor euharistice, pâinea și vinul, în însuși Trupul și însuși Sângele Domnului și Dumnezeuului și Mântuitorului.* DTO.

anaphore f. Partie centrale des Liturgies eucharistiques orthodoxes, qui correspond au canon eucharistique; c'est la prière centrale du sacrifice eucharistique, pendant laquelle les saints Dons sont consacrés: **anafora** (f.). *Anaforaua este centrul Liturghiei creștine... În rânduiala Liturghiei ortodoxe, Anaforaua numește tot șirul de rituri și rugăciuni citite de preot (cele mai multe în taină) cuprinse în Liturghia Sfântului Ioan de la: „cu vrednicie și cu dreptate”, până la: „Și ne dă nouă cu o gură și o inimă...”. DECR.*

anargyres, adj.pl., m.pl. Nom donné dans l'Orthodoxie à des saints guérisseurs, des docteurs qui ont soigné les malades gratuitement et qui, pour cette raison, ont atteint la sainteté, parfois même le martyre: **(doctori) fără de arginți** (s.n.). *În această lună, în ziua întâia, pomenirea*